

במסכת כבא מציעא (כג. ב) בהני תלת מילי עבדי צורבא מרבנן דמשני בשבילי ראויה מהם כפוריא, כי הצניעות בשבילי ראויה שישנה האמת, והצניעות והאמת זה כנגד זה, כי מצד האמת אין ראוי לשנות כלל אך הצניעות דחה האמת עד שמותר לשנות מפני הצניעות, וחייפא רישא דקאמר שהגיע אל דברי שראוי בו הצניעות, וכודאי שמוחר לשנות בשבילי, ומכל מקום היה זה גורם שמתו שני בניו, כי דבר שנתן לו בשבילי שכל דבריו היו באמת ולכן היה לו הכל כסדר ולא היה יוצא דבר אחד מן הסדר הראוי, וכאשר היה משנה ומחליף האמת אז נטל ממנו מה שבא לו בשביל שהיו כל דבריו נמשך אחר האמת ומתו בניו.

ואמר ליה צא מאתון, כלומר כי עתה לא יהיה מקומו האמת, שכל עניינו היה כסדר האמת והיה מקומו קושטא שהיא האמת עד עתה שהיה מחליף האמת אף כי היה עושה בשביל הצניעות וכך צריך לעשות, מכל מקום סוף דבר זה אינו אמת ונטלו בניו ממנו שנתנו לו מצד האמת, לכן אמרו צא מאתון.

ומה שאמרו דלא תיגרי בו מותנא, כלומר כי מדייגה זאת שהוא האמת מסולק לגמרי מן ההערך שאינו ראוי כסדר, ולפיכך אין ראוי שיהיה עתה דבק במדייגה זאת, שאם כך היה דבק במדייגה זאת ההערך ולא שייך זה במדייגה זאת כלל העד שלא כסדר מה שאין נותן האמת.

ועיקר המאמר הזה שבא להודיע מעלת האמת, שכאשר האדם נמשך אחר האמת שכל עניינו שהם שייכים אליו הכל הוא כראוי וכסדר, וכאשר הוא משנה בדיבורו כל אשר שייך לו יוצא מן הסדר הראוי.

(עיי' פ"ק ה"א פ"ג)

ואמר כי מריש היה אומר כי לית קושטא בעלמא, פירוש כי העולם הזה אינו עולם של אמת כלל ובטל האמת בעוה"ז. ואמר כי הגיע לאתרא דשמיא קושטא, כלומר כי זה שלא משנה ומשקך בדבור שלו הוא מגיע למדייגה ששמה קושטא והיה כל הנהגתו באמת ולא היה יוצא מן הסדר הראוי, ולפיכך אמר דלא מיית איניש בלא זמניה, כלומר שכך הוא שכמדריגה זאת הכל כסדר ולא מיית איניש בלא זמניה שזה יציאה מן הסדר כאשר מיית איניש בלא זמניה, כל זה היה גורם מדה זאת שלא היה משנה בדיבורו עד שהגיע למדייגה זאת שהיא מדייגת קושטא.

ומה שאמר דנסב אתתא מנהון, כלומר כי גם אשתו שלקח היה כראוי וכסדר, ולא היה לו זיוג שאין ראוי לו וכמו שנמצא ברוב פעמים ולכן אמר דנסב אתתא מנהון. ואמר שהוליד שני בנים גם דבר זה לפי הסדר והאמת כי התולדות הראוים לאדם הם שנים, כי התולדות אינם רק רבוי דכתיב פור ורבו והרבו אינו רק בשנים ולפיכך התולדות הראוים הם שנים, ולכן סבר בית שמאי במס' יבמות (סא. ב) כי לא נקרא שקיים האדם פריה ורביה רק בשנים מפני שזה התפשטות התולדות.

וכאשר תבין עוד דברי חכמה עליונה, כי כאשר הגיע למקום ששמו קושטא ונסב אשה מהם ראוי היה לו להוליד שני בנים, כי כן חורע אשר הוא ירע אמת כמו שהיה זה שהגיע למדייגת קושטא, והוא ידוע בסדר החכמה, כי זרע אמת הוא בא מן המות אשר חוט השדרה בו כח משני צדדין ימין ושמאל ולפיכך תולדות זרע אמת הוא שנים, דבר זה דברי חכמה ואמת.

דקוה דביתו חייפא רישא כו' (מטהוין צו. א), רצה לומר כי אין ראוי להמשך אתר האמת במדת הצניעות, וכמו שאמרו

וכמו שאמרו ד"ל (פסחים ב. א) לעולם יצא אדם בכי טוב ויכנס בכי טוב, והיינו כאשר הוא יום, וכך רצה לומר בכאן שהיה לו מדייגה שכלית נבדל מן החומר כי האור יש לו מדייגה נבדלת מן החומר.

וה"ר זה באורו בהקדמה אצל כי נר מצוה ודורה אור, ועוד באורו דבר זה במקומות הרבה כי האור מורה על מעלה נבדלת מן הגשמי, ותראה כי כל הדברים שאינם מאירים הם גשמיים וכמו שבארנו פעמים הרבה, ולפיכך הוכחו והבידויות מורה על שהוא מסולק מן הגשמי, וזה שאמר טביומי שמיא שנקרא על שם היום שבו האור וכדכתיב ויקרא ה' לאור יום (בראשית א. ה), רצה לומר כי התלמיד חכם נבדל לגמרי מן הגשמי עד שהוא נוטה אל המדייגה הנבדלת לגמרי עד שנקרא טוב יומי, והבן ההפך שיש בין אלו שני לשונות, כי לילשנא קמא רב טבות שמיא דיינו שהיא טוב מסולק מן הרע, ומי שיש בו מסולק מן הגשמי שבו הרע. וזה שיש בו החכמה והתבונה יודע כי פירוש זה ברור.

ואמר כי אם היה נותן לו כל הללא דעלמא לא הוה משני בדיבוריה, דבר זה מבורר כי הטוב כמה שהוא טוב אין ראוי שיהיה בו השקף, כי הטוב בפרט הוא ראוי אל המציאות וכאשר באורו דבר זה למעלה, שהרי כל מעשה בראשית נאמר בכל אחד כי טוב ובסוף הבריאה דיינו ככלל הבריאה נאמר וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאוד, כי הוא ראוי שימצא.

ומפני זה אשר שמו רב טבות או רב טביומי אשר השם הזה מורה על המציאות לא היה משקך כי השקף בלתי נמצא, ולפיכך אמר שאם היו נותנין לו כל הללא דעלמא לא הוה משני בדיבוריה, כי מצד הטוב אין כאן שקף אשר אינו נמצא.

ובפרק חלק (מטהוין צו. א) אמר רבא מריש הו"א ליכא קושטא בעלמא, אמר לי ההוא מרבנן ורב טבות שמיא ואמרי לה רב טביומי שמיא דאי הוה יהבי ליה כל חללי דעלמא לא הוי משני בדיבוריה, זמנא חדא אקלע לאתרא דשמיא קושטא ולא הוה מיית איניש מהתם בלא זימניה, נסיב אתתא מנהון והוי ליה תרתין בנין, יזמא חד יתבה דביתוהו וקא חייפא רישא אתת שיבתתא טרפא אדשא סבר לאו אורח ארעא אמר לה ליתוה הכא, שכיבו ליה תרתין בנין, אתו איניש דאתרא לקמיה אמרו ליה מאי האי אמר להו הכי הוי מעשה, אמרו ליה כמותנא מינך פוק מאתון ולא תיגרי בהו מותנא בהנך אנשי.

מאמר הזה קשה מאוד מה ענין המקום הזה יותר ראוי ליורשלים שהיא עיר הצדק ולמה היה מדייגה זאת לעיר אחרת, גם לא מצאנו המקום הזה, ועוד אם המקום גורם שלא ישנה האדם האמת אם כן למה לא גרם לרב טבות שלא יהיה משנה. ויש לדעת כי עיקר המאמר הזה בא להודיע על מעלת האמת, שכל אשר נמשך אחר

האמת שראוי אליו הקיום וכמו שאמרו חכמים קושטא קאי שקרא לא קאי, כי האמת ראוי אליו המציאות והשקף ראוי אליו ההערך שלא יהיה נמצא, ואמר כי ההוא מרבנן ורב טבות שמיא ואמרי לה רב טביומי שמיא, רצה לומר כי יש צורבא מרבנן אשר מדייגה שלו עליונה עד אשר נקרא שמו רב טבות, רצה לומר שהוא טוב מסולק מן הפחיתות החמרי כי מן שיש בו פחיתות דבק בו הרע, ולפיכך אמר כי שמו רב טבות, ואיכא דאמרי כי שמו רב טביומי דבר זה יותר מעלה מן המעלה הראשונה, כי מעלה הראשונה שהוא מסולק מן הפחיתות עד שהיא טוב מצד עצמו ולא איכא דאמרי נקרא טביומי, ופירוש טביומי שיש בו הטוב של היום, כי היום יש בו האור שנקרא טוב נגוד